

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

РАННІЙ ПЕРІОД

1960–1968

Осіння новела

З розповіді матері

Осінь спадає золотими листками, обіймає землю й дише інеєм, а день, розгорнувшись, застигає в небі легкоперим смутком, ніби вижидає покірно чогось далекого. І обплутує бур'яни бабиним літом, і обкутує душу м'яким теплом, аж за серце пощипує, відтак викликає щось піврадісне, півпечальне — так мавка, вийшовши з лісу, дивиться на вирливе людське життя.

Сташка здригнулася й повела головою. Сиділа під кленом, і раптом утрапила в такий мент, коли з дерева невідь-чому валом починає валити листя. Крутилися кленові яскраво-жовті листки, але не повільно, а стрімко, ніби їх потягла нараз сила земного тяжіння. І це трапилось у безвітря, коли довкіл мирно, тихо і печально ллється сяйво осіннього дня. Козою скочила й озирнулася. Дико, схвильовано задихала на повні груди.

Гукав батько. Підбігла весела, розгониста, пропахла терпким листяним духом. Батько сидів на ганку і сплітав іглицею сітку.

— Чогось хотів? — спитала, все ще задихана.

— То вже, може, час і підобідать?

Очі в неї особливі. Великі, але прорізані не просто, а навкіс. І в них не так осінь, як весна, бо зелені-зелені.

— Бачила дядька Янка, — не так каже, як видихає, бо ще не віддихалася з бігу.

— То де? За ним і слуху не було, як то кажуть: ні духу, ні хуху.

— Отож є й дух, і хух, — сказала Сташка, продаючи зуби.

— Страшив тебе?

— Атож! Казав, у нас на вулиці домовик з'явився. Але якийсь чудний — не в когось, а по хатах шаландає. Сьодні в одного, завтра в другого. Його тільки послухать!

— Отож і не слухай. Той накаже! — батько звівся, підвішуючи недов'язану сітку на цвяха.

— Еге ж! — все ще лискає зубами Сташка. — Спочатку гримить, потім скавчить, потім нявчить, а не дадуть чарки, то ще й хату спалить.

— Хто? — не збагнув батько.

— Та ж домовик, — Сташка пішла на ганок і відчинила сінешні двері. — То будемо ставити йому чарку, чи ні?

— Ну, я чарку лучче б сам випив, — зам'явся за спиною батько. — Але коли вже така напасть...

— А ти йому віриш? — гукнула із сіней. — О, води в нас нема?

— Бачиш, дочко, — поважно проказав батько, почухуючи потилицю, — коли сказати по-правді, не вірю, бо дядько таки брехуняка. А коли трохи подумати: що коли каже, то неспроста. Бо я так гадаю: збрехав — не збрехав, а воно, сказати б, уже й народилося: і збрехане, і незбрехане. Бо що в Біблії сказано, га?

Сташка задзвонила відрами і стала на ганку, аж замилувався на неї: розвеселена, гінка, вся ніби в пориві — аж світиться.

— То що сказано в Біблії? — спитала.

— А те, що спочатку з'явилося слово, а вже тоді — світ.

— То й шо?

— А те, що коли сказав той брехуняка, що з'явився домовик, то він, сказати б, од того слова вже й з'явився. Тямиш?

— Не! — сказала Сташка й побігла до криниці. А там, наче на картині — Франек: чоботи начищені, на голові — картуз, волосся напوماджене, аж лиснить, під носом маленькі вусики; на світ дивиться, спустивши повіки, — гордий такий, аж смішний.

— Ти чого не вітаєшся? — питає Сташка.

— Бо я вже тут стояв, а ти тіки-но прийшла, — каже крізь губу Франек. — А той, хто приходить, той і вітається.

— Ти дурний, Франеку, чи придурюєшся? — ніжно каже Сташка. — Забув, що я дівчина?

— А ти що, не бачиш, — шуткую?

— Хороші мені шуточки, — світить зубами Сташка. — А чого це ти тут стоїш?

— Ну, ти ж сама сказала, — Франек ще більше надувається. — Ти — дівчина, а я, коли подивиться, то й хлопець.

— То це ти мене тут чекав?

— Еге ж, — каже Франек, дивлячись з-під приспущених повік.

— А мені казали, що ти вчора був на цвинтарі і дуже злякався.

Це так?

— Я, — ще більше запишався Франек, — не баб'ячої породи.

— А якої ти породи, Франку? — лукаво питає Сташка. — Не з тесаної?

— Якої це тесаної? — не розуміє Франек.

— Е, коли не втямив, то вже й не втямиш, — сміється Сташка. —

Набери лучче мені води.

— О, це я вмію, — розцвітає найдурнішою з усіх своїх усмішок Франек. Але він кавалер, бере відра і порасться біля криниці.

У цей час з'являється на вулиці Ядзя, дівчина тоненька, сіроока, тиха. Вона завше з'являється, як Сташка сходиться із Франеком, кожен зна й чому. Знає і Сташка, хіба що Франек не знає, бо бабрається з відрами. Зрештою, не задля Ядзі він вийшов до криниці.

— Чула новину, Ядзю? — майже кричать Сташка, бо Ядзя ще далеко.

— А що? — відгукується Ядзя.

— Кажуть, домовик у нас на вулиці гуляє.

— Шо? — не чує здаля Ядзя.

— До-мо-вик! — кричить Сташка.

Ядзя богомільна. Вона вже трохи підійшла, отож видно, як розширюються її очі, від чого стає ще банькатіша, ніж звичайно. Кладе на груди хреста.

— Бузня все це, — каже Франек, знову стаючи на стійку біля криниці. Побіч — відра з розгойданими лискучими колами води.

— А чули? — радісно торохкоче Сташка, лискаючи зеленим полум'ям з очей. — Ще кажуть, коли домовик з припону зривається, то й мерці встають. А першим отой пан Городецький, що його жінка задушила. Або та панночка, що ховали два місяці тому. Це не її вчора бачив, Франеку, що так злякався?

— Мій Франек — не боягуз, — каже Ядзя, яка вже підійшла.

— Ну, я ще не так, сказати, що твій, — відводить очі Франек.

— Та ну! — скрикує Ядзя.

— Не сваріться ви, — ще палкіше торохоче Сташка. — Слушайте, що говорять... А вони, кажуть, і той пан Городецький, і та панночка вже ходять. Вона бере його під руку і по цвинтарній дорозі шпацірують. А бува, й поодинці...

Сташка округлює очі, цокоче зубами, а в очах скачуть золоті бісики.

— Ну, я пішла, а ви оставайтесь, — милостиво каже Сташка. — Дякую, Франеку, що набрав води.

І останнє, що бачить — Франек поривно робить крок уперед, простягає руку, ніби хоче щось їй сказати, але так і застигає. А біля нього стоїть, як соляний стовп, Ядзя з поважним і непроникним лицем.

А до вечора вулиця Рудинська гуде. Є така вулиця в Житомирі. Живуть собі, хліб жують, родиться тут, женяться, приводять нових дітей і вмирають. Мають свою річку, котра зветься Кам'янка, і вона справді така — вся засипана камінням. Мають свій ліс по той бік річечки і своє болото. Сваряться і миряться, а коли приходять свято, кличуть гостей, ставлять добрий обід, чарку вип'ють, і не одну. А тоді співають! Хоч мають польські імена та прізвища і ходять до костьолу, але пісень співають українських, та й говорять так само.

А Сташка ото наговорила, натарахкотіла, а коли залишилася сама, це вже по тому, як дала батькові побідати, відчула: якийсь сірий звірик у неї заскочив. Ні, то не домовик, але що звірик, напевне. Тоді їй стає печально, хоч не відає, чому. Тоді йде повільно, часом на небо зирне і вип'є очима трохи блакиті, а більше у глибину світу дивиться, хтозна-що там бачачи. Бува й на цвинтар приходять. Лягає в пожухлу траву між могилками й дивиться. Тоді до неї приходять небо, але вона не може бути довго так. Схоплюється і сміється. Бо їй уявляється й справді ота кумедна пара, котра повільно йде цвинтарною дорогою. Пан Городецький і панночка. Городецький червоний на виду, а панночка біла, мов сніг. Пан чемний, а панночка поштива. І йдуть, і похитуються, але це все не насправді, через це Сташка й сміється, й не так біжить, як котиться з високого горба до річки, що застигла, мала й голуба, поцяцькована численними брилами.

І тут вона побачила чоловіка в пальті, з палицею, в лискучих патинках, у капелюсі-циліндрі і з сивими вусами, що хвацько закручувались угору. Він був високий і гарний, але теж ніби нежи-

вий, як отой пан Городецький, хоч трохи й не такий. Не такий, бо мав напрочуд кошлаті брови, з-під яких дивилися добрі й теплі очі.

— Що то за річка, дівчино?

— Кам'янка, — проказала трохи здивовано, бо таки здивував її цей пан.

— А справді, — всміхнувся лагідно чоловік. — Вибач, що питаю, бо вперше тут.

— Здалека? — питає Сташка.

— О, так! — смутніє чогось чоловік.

— А хто ви такий? — намагаючись приховати цікавість, питає Сташка.

— Світовий чоловік, — каже поважно. Голос у нього басовитий, приємний. — Отож і діло моє таке: їздити по світу. А тобі тут не нудно?

— Чого ж? — трохи церемонно каже Сташка. — У нас добре.

— Може, не знаєш, — каже чоловік, приглядаючись до неї, — є інше життя та інші місця: залізниці, паротяги, судна, моря й океани. Міста й острови, гори й великі ріки. Одне слово: широкий світ.

— Е! — засміялася Сташка, хоч відчула раптом: якась маленька зробилася перед цим величавим чоловіком, дрібна. — Там добре, де нас нема! Он мій дядько Янко десь їздив, тулявся. Був брехунцем, таким і лишився; був недотепний, як каже мій батько, то такий і є.

І скільки невимушеності було в ній, стільки молодості, що замилювався старий, бо, може, й сам не з великого добра став Світовим чоловіком.

А Сташка вже зірвалася й побігла, маючи довгими косами.

Прискочила до річки, плеснула в лице водою, бо чогось її ота розмова з поважним старим розжарила, чомусь схвилювала; правда, коли б через короткий час хтось спитав її, який той чоловік, то навряд чи й згадала б. Пострибала через греблю з каменів на той берег. Зрештою, стишилась і пішла небавом обніжком. І знову в неї заскочив сірий звірик, схопив її серце пазюристою лапкою і зчавив, а сам вишкірив рідкі зубенята й засміявся.

І тут буяла осінь, царство барв, скелі, що витиналися з жорстви та землі, малі городики, відвойовані в каменів і оточені камінними огорожами, білі стежки, що петлясто вилися між горбами,

сходилися поміж себе й розбігалася. А ще дух чи запах, який буває лише в гористих місцях.

Рвала останні ромашки й наспівувала:

Рано-вранці квіти рву я,
Полощу їх, мию, мию,
А світанком у сутінні
Вивар голубий варю я.
А тоді лице обмию,
Свого хлопця очарую.
Так-так, туру, так-так, туру...

А тоді сіла на прискалка, в небо задивилася. І знову озвався в ній сумний сірий звірик — тривожно було на серці, може, тому, що не тепер збирають квіти на любовний вивар, а в травні, та й хлопця, якого мала очарувати, не було. Франек? Франекові, може, вона й подобалася, але він їй — аж ніяк. Отож слухала, як їй щипає за душу, а очі бігли білою стежкою, яка бозна-де закінчується.

— А тобі не нудно тут? — згадали низький голос того, котрий так дивно назвався. Як це? Ага, Світовий чоловік.

— Чого ж, — сказала й тепер уголос. — У нас добре!

— Є інше життя, — почула голос, — та інші місця, залізниці, паротяги, судна, моря й океани...

Паротяг вона бачила, бо коли малою була, мати, ще жива тоді, повела її зустрічати батька, який мав приїхати з дуже далекої, як тоді казали, поїздки. Він пахнув тютюном і вугляним димом, а паротяг також пахнув вугляним димом — такий довгий, свіжопофарбований. З одного вікна на неї дивилася така ж, як вона, тільки по-панському вдягнена дівчинка, і Сташці здалося, що вони з нею на одне обличчя. Може, це саме примітила й дівчинка, отож, коли потяг відходив, вона всміхнулася й помагала їй рукою, а Сташка вчинила так само. Куди він повіз її, той пишний, великий потяг...

І тут у Сташці народилася збитошна думка. Еге ж, була така: отак стрільне в голову — і збитошна думка є.

— Чи не налякати їх?!

І вона побачила на стежці малого бісика, який був у фракі, чорному круглому капелюсі, в лискучих патинках — трохи такий, як той Світовий чоловік, а трохи інакший, бо в нього зовсім не світилися по-доброму очі, а шибенично. Взяв у руки фалди фрака

і застрибав на білому тілі стежки, закрутився, а тоді спинився раптом, виставивши вперед ніжку в лискучному штиблеті:

— Налякай! — скрикнув тонко...

Хлопець Стах ішов з рибою, нанизаною на вербового пруті. Побачив загадану Сташку, підкрався:

— Гу!

Дівчина підскочила, зойкнула, а він стояв на траві, розхитувався і тією рибою на вербовому пруті хитав — реготав.

— Фу, як мене налякав, противний!

Але він їй противний не був, бо мав і поставу ладну, і очі, в які страшилася зазирати, й лице, на яке принаймні можна було дивитися.

— Не думав, що така ляклива.

— Тепер всі бояться, — затаракотіла Сташка. — Ото там про домовика плещуть, там про покійників, що ходять... Пана Городецького... І оту панночку... Чув?

— Звичайно, — спокійно відказав Стах. — Цієї ночі в мого дядька той домовик цілу ніч торохкотів дахом. Отож мусів лізти поночі і ставити чарку.

— А то не ти таракотів? — спитала хитренько. — Бо ти такий...

— Який це такий? — грайливо подивився на неї Стах.

— Та отакий! По-моєму, це тобі захотілося тієї чарки... Бійся, Стаху, бійся! Домовики не люблять, коли в них горілку відбирають.

— Звідки знаєш?

— Знаю, Стаху, знаю... Домовик і наврочити може...

— Я сам урочити вмю, — розреготався Стах. — Хочеш, тобі наврочу.

— Вже налякав, — сказала Сташка, продаючи зуби. — А чого це ти такий веселий?

— А що, плакати? Знаєш, Сташко...

Але вона раптом перелякалася. Перелякалася, що може, й справді щось од нього довідається. Через це її серце закалатало голосно, вона скрикнула, замахала руками, забідкалася, ніби батько й справді її чекав на певний час, і побігла.

Хлопець стояв, дивився.

А Сташка бігла, залита рум'янцем, серце продовжувало калатати, тіло трохи й тремтіло; ні, не могла вона здибуватися на

самоті із тим Стахом, бо він, може, й справді наврочить, а може, вже трохи й наврочив. А чи не вона йому?..

І знову торкнувся її серця сірий смутний звірик, але не паурами, а ніжно, як торкає лапою кішка клубка ниток.

І вдруге почула уявно голос Світового чоловіка, котрий запитував, чи не нудно їй? А ще казав про залізниці, моря й океани, острови і міста. І їй на мент захотілося, щоб за плечима вирости крила. Тоді б не треба було їй ані паротягів, ані суден, тоді б злетіла, махнула б потужно крилами — аж сльози вибилися їй на очі.

— Ех, Стаху, — сказала чи зітхнула. — Не вроч мене, Бога ради, ой, не вроч! Буду як птиця небесна.

Таке дивне собі сказала, аж злякалася.

Батько так само сидів на ганку і плів іглицею сітку.

— То що, — спитав, всміхаючись, — ставитимемо домовику чарку, чи ні?

Сташка розкрила рота, аби щось сказати; може, й про Стаха, чи інших, котрим кортить та чарка, але батько того їй не дав.

— Сказати по правді, не вірю я в ці бабські казки.

— А коли це не казки?

— Отож, — мовив розважно батько. — А коли це не казки? Є там, чи нема, а застерегтись не завадить. Бо що сказано в Біблії?

— Першим було слово, — сказала Сташка.

— Розумна дитина, — мовив батько. — Я завше про те думав; кажуть, що є, то так воно і є. То хто ставитиме: я чи ти?

— Ліпше я поставлю, — сказала Сташка. — Бо коли вилізеши на горище...

— Думаєш, не втримаюся і ту чарку вип'ю сам? — хитро зирнув.

— Угу!

— Розумна ти в мене дитина, — розчулився батько. — Гаразд, лізь сама.

І його іглиця знову почала плести сіть.

Сташка шмигнула до хати, але не домовик і чарка для нього її цікавили. За якийсь час вилізла через вікно з білим клунком, озирнулася, а що нікого не побачила, швиденько подалася до цвинтаря, перебігла цвинтарну дорогу, цього разу не уявляючи на ній пана Городецького з панянкою, завернула на стежку, що крутилася поміж могил, і раптом стала, як розгонений кінь, біля каплички. Ще раз роззирнулася крадьковито, тоді ввійшла і зачинила рипучі двері. Було тут темно, тож пошукала рукою й натрапила на згарок свічки. Запалила й пішла сутереном до склепів.

У кінці роззирнулася, поставила свічку і розгорнула клунка. Очі її горіли, ніби вогник свічки чи заскакував до них, чи звідти вилітав. У півсутінку мигала голка і вилялася нитка. Її час від часу чавив сміх, і вона пирскала. А коли зшила, загорнулася й піднесла руки, підіймаючись навшпиньки:

— У-у-у-у! — загула.

І раптом волосся подерлося вгору. Щось метнулося перед нею і нелюдський крик вдарив в очі. Щось гупнуло.

Сташка зірвала з себе покривало; їй здавалось, що от-от задихнеться. Схопила свічку й подалася туди, де зірвався крик. На підлозі щось лежало. Сташка схилися й освітила майже біле обличчя.

— Господи, хлопчик! Як ти потрапив сюди?

Але малий був зомлілий. Зрештою, вона його знала, був-бо із їхньої вулиці.

Схопила хлопчика на руки й рушила до виходу...

Осіній день сіяв м'яке тепло. В ніжному зів'яданні корчилося листя. Сташка поклала хлопчика на землю й приклалася вухом до серця.

В цей мент малий очунав. Знову тонко, як поранена пташка, скрикнув, зірвався на ноги, і помчав з гори, аж здалося, що блискав підшовками. В одному місці перекинувся, покотився, знову підскочив і помчав ще прудше.

Сташка сміялася так, що очі стали повні від сліз. Але за мить обірвала сміх — сірий звірик знову торкнув її серця лапкою. І воно втретє пригадала Світового чоловіка та його добрі очі.

— А тобі тут не нудно?

— Чого ж? — зовсім не церемонно сказала Сташка. — У нас...

— Е, не кажи, — мовив Світовий чоловік. — Що ти, бідолашко, знаєш? Що знаєш про широкий світ та його простори?

— Але де він, отой світ і простори? — спитала Сташка.

— Оце я й хочу знайти, — смутно сказав Світовий чоловік. — Тому й блукаю, не віднаходячи собі місця...

По вулиці йшли хлопці.

— Сташко! Не забула? Сьогодні збираємось...

— Не забула! — байдуже відказала Сташка.

— Ходи з нами! — сказав Стах.

— Прийду з дівчатами, — сказала так само байдуже Сташка.

Пішли хлопці. Бачила, що з того гурту вряди-годи озираються до неї дві голови: раз Франек, а раз Стах. Отак, ніби засвічуються у юрбі і гаснуть.

Батька не було. Взяла пляшку, чарку, трохи каші в мисочці — й полізла на горище. Налила горілку й поставила біля комина разом з кашею. Тоді посиділа який час: горілку вилила, а кашу з'їла.

Відтак завмерла на тому горищі в грудочку, ніби заснула, а дух її покинув. Мала, зіщулена, самотня, скорчена...

Щось її збудило: чи шарудіння миші в кутку, чи покрик ворона, що саме пролітав над їхнім домом. Підскочила, спустилася долі і вийшла за хвіртку.

І їй в очі кинулася цілком порожня вулиця, налита, ніби довгі велетенські ночви, прохолодним, навіть стужавілим повітрям, що було виповнене запахом прив'ядання та грибів. Довкола цієї вулиці, довкола хат нерушно, завмерло палав вогонь осінніх дерев, палав, але не палахкотів. І стояла напрочуд застигла тиша. І може, від того, що все отак повмирало і знерухоміло, у ній раптом спалахнув вогонь. Увіч це відчула, ніби запалала вся від ніг до голови.

— Не! Я туди все-таки піду!

Зустріли її з шумом. Сташка весело крутилася, жартувала, танцювала, реготала, підсміхувалася, сипала шпильочками.

Але Стах був якийсь сумний, лише сидів у кутку й дивився на неї. Може, хотів, щоб заговорила до нього? Але вона до нього не говорила, а все — з іншими, іншими.

Аж раптом зірвала сміх, посмутніла й собі, стала й дивилася трохи розширеними очима. І сміх, і танці, і обличчя, і печальний Стах, і надутий Франек, і слова, які промовлялися, стали чужі, незграбні, дерев'яні та непотрібні. Сташка всміхнулася куточками вуст, як усміхаються люди, котрі щось намислили, і котрим те намислене дуже подобається. Непомітно вислизнула з хати і побігла в темряві. Чула, як глухо гунає серце.

— Ех, Сташко, Сташко! — почула чи, власне, пригадала голос Стаха.

У Сташки бризнули сльози. Великі, гарячі, заливали обличчя. Коли прибігла до склепу, спинилася, аби втишитися. Тоді безстрашно зайшла досередини і прокралася туди, де мав бути згарок свічки, намацала його в суцільній темряві й запалила. Саван лежав на підлозі, як був кинений — ніби розпростертий мертв'як, тонкий і плаский у тілі. Схопила його, натягла, а тоді подалася до виходу, потім цвинтарною дорогою, де цього разу їй знову уявилися пан Городецький опідруч із панночкою, що повільно собі гуляли, вряди-годи любовно позираючи одне на одного й мило

всміхаючись. Сташка погнала на гору, а коли вибігла, перехопило їй подих, аж захиталася. І ще раз почула густий, низький і добрий голос Світового чоловіка:

— Світ справді широкий, дівчино! Міста й острови, гори й великі ріки. Одне слово: широкий світ. Одне лиш зле, і це також хочу тобі сказати: не зваблюйся! Бо коли приходиш у якесь місце, той широкий світ уже не а ньому, а поза ним. Навіть те місце, з якого тікав, також стає широким світом, а там, куди прийшов,— знову він малий та вузький!..

Тоді вона подивилася на небо. Не було чисте, з місяцем та зорями, а чи тільки із зорями. Напустило на себе величезну хмару, хоч, правда, та хмара помалу зсувалася, ніби небо зсувало із себе, прокидаючись, важку і пухку ковдру. Вона ж чекала, бо мало щось у тім небі відбутися. Так і є: холодно блиснув місяць і розсипав блідо-жовто-голубе проміння. Саме тоді вона звела високо руки і з гори понеслося далеко:

— Гу-у-у-у! Гу-у-у-у-у!

Люди з вулиці Рудинської у Житомирі, ті, котрі були в той час не в хатах, тулилися до білих стін і чорних ганків. Дехто хрестився, а дехто лише зорив розверстими очима. А постать на горі, біла й залита місяцем, махала крильми-руками і гула, кричала загрозово:

— Гу-у-у-у-у!

Сташка не тямилася себе. Захоплено моталася верхівкою гори, здіймала руки до місяця і в гудінні-крикові виливала той вогонь, яким була переповнена:

— Гу-у-у-у-у!

Якась бабуся серед вулиці хрестилася і кланялася, і ворушила губами, з яких зісковзували тихі слова молитви.

Хлопці висипали із хати, де були вечорниці: гульки і танці. Дівчата збилися у гурт; хлопці світили зубами. А біла постать на горі металася, вимахувала, гула, скрикувала, мішаючи гудіння чи з відчайними зойками чи із захлинами сміху.

Тоді хлопці Perezирнулися. У них були міцні м'язи, потужні тіла і швидкі ноги. А ще на них злякано позирали ті, з малої світлої отарки — їхні дівчата. Хлопці майже одночасно нагнулися до землі і схопили чіпкими п'ястями по каменюці.

— Гайда!

І помчали в ніч, через вулицю, тоді через цвинтарну дорогу, при тому жодному них не привиділася смутна пара: пан Горо-

децький і панянка з білим лицем; били твердо взуттям не менш твердо землю, виганялися під гору. А коли наблизилися, то каміння приснуло із праць їхніх рук і полетіло у білу постать.

І та біла постать раптом зупинилася, схитнулася і кинулася навтьоки.

— А-а! — ошкірилися роти. — Тікає! Займай її, хлопці!

І з вигуками, захопивши нове каміння, подерлися на гору, де знову раптом стали й метнули каміння.

Постать зупинилася й раптом кинулася на переслідувачів.

— А-а-а-а! Гу-у-у-у!

Хлопці метнулися назад. Знову набрали каміння і подалися на верхівку. Вже сягали білої постаті, як вона зупинилася, захиталася і з розмаху впала, гулко вдарившись об твердь гори.

Коли підбігли, саван уже покритися темними плямами.

Розгорнули й кинулися:

— Сташка!

Місяць в цей час засвітив ніби яскравіше, бо всі вони, розжарені і схвильовані, побачили раптом обличчя, яскраво освітлене, а може, засвічене зсередини. Якась неземна краса і марність, а може, й утома застигли на тому обличчі і в розверстих очах, а нижня губа була до крові закушена.

12 березня 1960 р.

Дрібниці

Сонце запалилося відразу. Виринуло з-за дерев, бризкнуло золотаво-лискучим сяйвом, засвітивши чи розсипавши міріади самоцвітів, що впали на трави і почали мінливо спалахувати, ніби граючись. Заспівав якийсь птах, принаймні раніше не чула подібного співу: горлового, ніби видобутого із глибини грудей. А побіч затьохкотів уже добре знайомий — той, котрий кличе і захоплює всіх закоханих, адже сам співає тільки в час кохання. Цьохи та вихлипи, та зітхання із видихами розсипались у повітрі, ніби розбивали його на друзки — від річки пасмами відривався туман і неквапно плив, а в тому тумані, мов стародавні боги-ідоли, витиналися на березі поодинокі постаті із витягнутими вперед спи-